

ΣΕ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ (Αύγουστος 2007)

Συγγραφέας: ΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

Έχουν χυθεί τόνοι μελανιού σε αναλύσεις για τα αίτια της κακοδαιμονίας που μαστίζει την Αθήνα και σχετίζονται με την απουσία σχεδιασμού, την έλλειψη πολιτικής βούλησης για θαρραλέες αποφάσεις, την περίσσεια πολιτικής βούλησης για καταστροφικές πρωτοβουλίες που προσφέρουν βραχυπρόθεσμα πολιτικά οφέλη, αλλά και την ταυτοποίηση της οικονομικής ανάπτυξης με τα κυβικά τσιμέντου και χάλυβα σε συνδυασμό με τα χιλιόμετρα ασφαλοστρωμένου οδικού δικτύου. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, τα αποτελέσματα των σχετικών αναλύσεων είναι τόσο καταθλιπτικά που μπορεί να οδηγήσουν σε μια παθητική αδιαφορία, μια και τίποτα δεν φαίνεται να αλλάζει μέσα στο χρόνο, προς το καλύτερο, για το πολύπαθο Λεκανοπέδιο.

Η ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων, πέρα από τις πολλές και δικαιολογημένες αντιρρήσεις, δημιούργησε και αρκετές ελπίδες. Αυτές συνδέονταν με τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν οι Αγώνες ως μια (μοναδική ίσως) ευκαιρία για την περιβαλλοντική αναβάπτιση της Αθήνας. Για πολλούς, θα ήταν βέβαια εντελώς παράλογο να περιμένει κανείς από τους Αγώνες να αλλάξουν άρδην το πρόσωπο της πόλης και εξίσου άδικο να χρεώσει σε αυτούς μια τόσο υπερβολική προσδοκία. Μια ματιά στην περίπτωση της Βαρκελώνης, ωστόσο μας δείχνει ότι μια τέτοια προσδοκία δεν θα ήταν ανέφικτη. Η Βαρκελώνη, σε αντίθεση με την Αθήνα, χρησιμοποίησε τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1992 ως αφορμή για να αλλάξει πρόσωπο. Συνέχισε μάλιστα να αναζητεί αφορμές για να ολοκληρώσει το όραμα της αλλαγής της και μετά το πέρας των Αγώνων.

Όσοι παρακολουθήσαμε την περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, από την εποχή της υποβολής του φακέλου υποψηφιότητας, είδαμε τις ελπίδες να εξανεμίζονται με το πέρασμα του χρόνου. Είδαμε τα όποια όνειρα για αξιοποίηση της ευκαιρίας για ριζικές αλλαγές να ξεφτίζουν. Σε μεγάλο βαθμό, η ευκαιρία που πρόσφεραν οι Ολυμπιακοί αγώνες για την Αθήνα, πέρασε ανεκμετάλλευτη. Η σημερινή πραγματικότητα όμως, δεν αφήνει άλλα περιθώρια για χαμένες ευκαιρίες.

Με τα σημερινά δεδομένα, η μεγαλύτερη απειλή που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα ακούει στο όνομα «κλιματικές αλλαγές» και προέρχεται από εμάς τους ίδιους (συγκεκριμένα από τον τρόπο που παράγουμε και καταναλώνουμε ενέργεια). Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες και έγκυρες εκτιμήσεις για την Ελλάδα, η αύξηση της μέσης μέγιστης θερμοκρασίας κατά τους θερινούς μήνες και η μείωση των βροχοπτώσεων μέσα στα επόμενα χρόνια θεωρούνται βέβαιες. Οι επιπτώσεις και στην πόλη των Αθηνών είναι αναμενόμενες. Αλλά δεν είναι μόνο αυτό.

Η έλλειψη χώρων πράσινου, η λάθος επιλογή υλικών σε κτίρια και δρόμους, η συνεχώς αυξανόμενη χρήση του ΙΧ έχουν επιβαρύνει σημαντικά τη θερμοκρασία του Λεκανοπέδιου, όπου ζει σχεδόν ο μισός πληθυσμός της χώρας. Η καταστροφή σημαντικού μέρους του φυσικού κλιματιστικού του Λεκανοπέδιου -του δάσους της Πάρνηθας- είναι βέβαιο ότι θα επιδεινώσει την κατάσταση στην ευρύτερη περιοχή των Αθηνών. Το δάσος της Πάρνηθας αποτελούσε ένα από τους κύριους μηχανισμούς μείωσης της θερμοκρασίας του αέρα που έρεε από τον Βορρά προς την Αθήνα. Ο ψυχρός αέρας δρόσιζε τα βόρεια και βορειοανατολικά τμήματα της πόλης, τα οποία πάντα ήταν πιο δροσερά από το κέντρο ή τα δυτικά προάστια.

Ο αέρας πια δεν θα περνά πάνω από το δάσος αλλά από μια καμένη μαύρη έκταση. Δε θα ψύχεται αλλά αντίθετα θα θερμαίνεται. Τα βόρεια προάστια θα δέχονται ζεστό και όχι δροσερό αέρα. Η Αθήνα πέρα από τη θάλασσα αύρα δεν θα έχει άλλους μηχανισμούς μείωσης της θερμοκρασίας της, με εξαίρεση ίσως τους ελάχιστους εναπομείναντες χώρους πράσινου.

Αν αντιμετωπίσουμε την κατάσταση με τους συνήθεις τρόπους, τότε θα ενισχύσουμε τον ήδη υπάρχοντα φαύλο κύκλο «ζέστη, άρα περισσότερα κλιματιστικά, άρα περισσότερη ζέστη». Η κατάσταση μπορεί να βελτιωθεί εάν ληφθούν εγκαίρως τα απαραίτητα μέτρα που θα μειώσουν το θερμικό ισοζύγιο της πόλης. Τα μέτρα αυτά πρέπει να κινούνται στους εξής άξονες:

- Μετατροπή των ελεύθερων και αδόμητων χώρων της Αθήνας σε ψυχρές οάσεις. Οι ελεύθεροι χώροι στο Λεκανοπέδιο συνεχώς μειώνονται. Η προσθήκη νέων κτιρίων επιβαρύνει το θερμικό ισοζύγιο της πόλης και συντελεί στην επιδείνωση των θερμικών δεικτών. Η μετατροπή των χώρων αυτών σε ψυχρές οάσεις θα συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση των συνθηκών άνεσης στην πόλη.

- Προώθηση των Μέσων Συλλογικής Μεταφοράς και έλεγχος της κίνησης των αυτοκινήτων στην πόλη, ώστε να μειωθεί η θερμότητα που εκλύεται από αυτά. Υπό συγκεκριμένες συνθήκες, η θερμότητα που εκλύεται από τα αυτοκίνητα αυξάνει την θερμοκρασία της πόλης έως και κατά 1° C.
- Περιορισμός στο μέγιστο δυνατό της οικοδόμησης, κυρίως στη βόρεια και ανατολική Αττική και θέσπιση προδιαγραφών, ώστε τα νέα κτίρια να παρουσιάζουν βιοκλιματικά χαρακτηριστικά. Είναι σημαντικό να μην προστεθεί θερμικό φορτίο στην πόλη από νέα κτίσματα χαμηλής ενεργειακής απόδοσης, τα οποία εκλύουν υψηλά επίπεδα θερμότητας στο εξωτερικό περιβάλλον.
- Μείωση της θερμοκρασίας της επιφάνειας της πόλης με χρήση φυτεμένων στεγών και ψυχρών χρωμάτων στις οροφές των κτιρίων. Έχει αποδειχθεί ότι ένα τέτοιο μέτρο μπορεί να μειώσει τη θερμοκρασία της πόλης έως και 3° C. Η ραγδαία ανάπτυξη των ψυχρών υλικών, μεγάλης ανακλαστικότητας στην ηλιακή ακτινοβολία, επιτρέπει τη μείωση της θερμοκρασίας του εξωτερικού κελύφους των κτιρίων έως και 10° C, ενώ συμβάλλει σημαντικά στη μείωση της εσωτερικής θερμοκρασίας τους και στην επίτευξη συνθηκών θερμικής άνεσης με σημαντικά μειωμένη κατανάλωση ενέργειας. Σε άλλες πόλεις, παρόμοιες δράσεις είναι σχεδόν υποχρεωτικές.
- Χρήση ψυχρών υλικών στους δρόμους, τα πεζοδρόμια, και τους κοινόχρηστους χώρους. Η χρήση ακατάλληλων θερμών υλικών στους δρόμους, τα πεζοδρόμια και τους λοιπούς ανοικτούς χώρους αυξάνει κατά πολύ την επιφανειακή θερμοκρασία της πόλης με συνέπεια την αύξηση της θερμοκρασίας του περιβάλλοντος. Η χρήση ψυχρών υλικών επιτρέπει τη μείωση της θερμοκρασίας επιφάνειας της πόλης, με το ίδιο ή καλύτερο αισθητικό αποτέλεσμα.
- Άμεση υιοθέτηση προδιαγραφών ενεργειακής συμπεριφοράς των υπαρχόντων κτιρίων, ώστε να μειωθεί η ανθρωπογενής θερμότητα που εκλύεται από τα κτίρια. Είναι γνωστό ότι η ενεργειακή απόδοση των κτιρίων στη χώρα μας είναι εξαιρετικά χαμηλή. Αυτό συντελεί στη μεγάλη κατανάλωση ενέργειας, την αύξηση του απαιτούμενου φορτίου αιχμής για τον κλιματισμό των κτιρίων αλλά κυρίως στην έκλυση σημαντικών ποσών ανθρωπογενούς θερμότητας προς το εξωτερικό περιβάλλον. Η άμεση υιοθέτηση και εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για την ενεργειακή ποιότητα των κτιρίων θα συνέβαλε αποφασιστικά στη βελτίωση της

ποιότητας των κτιρίων και στην αναβάθμιση του θερμικού περιβάλλοντος της πόλης.

Μια τέτοια δέσμη μέτρων θα μπορούσε να ανακουφίσει αισθητά το θερμικό καθεστώς της πόλης. Αρκεί οι αποφάσεις και η υλοποίηση τους να γίνει τάχιστα. Η Αθήνα είναι πλέον σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Δεν έχει περιθώρια για άλλες χαμένες ευκαιρίες.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στις ειδικές εκδόσεις της Εφημερίδας «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ- The Economist», τεύχος Αυγούστου 2007, σ. 26-27.